

La gosadia d'enredar-se amb Carles I

Autor: Miquel Ques

Data de publicació: 08-10-2020

En Miquel Ques s'ha llegit el darrer llibre d'En Jordi Bilbeny sobre Carles I i ens fa arribar les seves impressions. El que ha aconseguit En Bilbeny és marcar l'agenda historiogràfica a casa nostra, cosa que no ha agradat a segons quins reductes apuntaladors de l'estatus polític, acadèmic i mediàtic.

La darrera obra d'En Jordi Bilbeny intitulada Carles I sense censura m'ha sorprès gratament. D'ençà que aquesta novetat editorial va ser anunciada, frisava i ansiejava a parts iguals per a poder-la llegir. L'atracció cap a aquesta novetat venia donada per l'aversion que sent cap a aquest personatge —el primer sobirà Habsbug de la nostra nació—. A aquell deler s'hi ha sumat també, com a afegitó, el fet que estava molt interessat a resseguir l'òptica i el tipus d'aproximació que En Bilbeny hi donaria. De segur que seria intel·ligent i afinada. Ambdós són motius suficients per ser un bon reclam per a qualsevol amant de la lectura, de l'estudi o la recerca, i —per què no?— per als qui gaudeixen dels misteris i els enigmes.

Dit això, i un cop havent passat totes les pàgines d'aquest llibre, em veig obligat a fer quatre cèntims sobre aquesta novetat. Perquè un cop arribats al final, solen començar a sorgir, fruit de la dubitat i la incredulitat —pròpies dels no iniciats—, les típiques i naturals exclamacions com: “No pot ser!”, “Què diu ara!”, “S'ha tornat boig!”, “Ens vol prendre el pèl!”. O, per altra banda, les de: “Podria ser!”, “La cosa encaixa!”, “I si fos com diu!?”, “Ara ho entenc!”, “És clar!”, etcètera ... I és que no era gens fàcil tornar-se a embolicar com ho fa En Bilbeny en un personatge i una època tan rellevant com és la vida de l'emperador Carles. Bàsicament, per la importància i la complexitat del semper augustum —una complexitat difícil d'afrontar—. Sobretot, si està feta des de l'escrupolositat i la posició analítica amb què ho fa l'autor, que és fortament crítica i que aprofundeix dins l'espai cronològic primerenc de l'Emperador: del 1517 al 1530, si fa no fa, i amb temes i personatges com l'Aldana, les Corts, Adrià d'Utrecht, l'alçament agermanat, En Lannoy, el rei de França, el duc de Calàbria, l'erasmisme, el príncep Felip, les lloctinències, l'imperi, Barcelona, Montserrat, la migració i el comerç amb Amèrica, En Cortès, València i el seu Palau Reial, l'emperadriu o Francesc de Borja. Alguns d'aquests temes ja els havia abordats —punyents per altra banda i sorprenents—. Si bé la tesi en el seu conjunt m'ha

obligat a reflexionar, hi ha certs episodis i personatges que m'han commogut i deixondit particularment i m'han obligat encara a obrir més els ulls.

He gaudit verament amb la lectura d'aquesta llibre, una lectura que m'ha mantingut assegut a la cadira i m'ha ajudat a passar vetllades d'insomni enmig de les seves gairebé quatre-centes pàgines ininterrompudes d'història analítica i subversiva. Si bé al principi la lectura anava una mica feixuga, a partir del capítol de l'arribada de l'emperador als territoris hispànics, la cosa s'ha fet llenegadissa, quasi addictiva, malgrat la compressió i condensació de dades que obligaven a estar molt atent. És aquesta una obra que podríem definir com un continu reguitzell de detecció de desencaixos que s'han acabat convertint en una tesi documentada fins a l'extenuació, amarada de rigor i alhora d'interpretació, expressada amb autèntica llibertat i valentia.

Perquè, si afrontar, redescobrir i desvelar un Colom, príncep de Catalunya, com ho féu ell, ja era un esforç titànic i voluminós, abordar ara un Carles I encara jove, no era, ni molt manco, quelcom de llis i pla. Sobretot, per la complexitat del personatge i pels conflictes de l'època i si som conscients que amb el comte-rei-emperador Carles I s'inicia un arplegament inabastable de territoris intercontinentals que enlluernà l'orbe, però que, a la vegada, deixà un vel obscur i un seguit de llums i ombres sobre la seva gestió i la seva administració política.

Aquesta darrera i florida obra d'En Bilbeny, arriscada per altra banda, és una interpretació i una dissecció crítica d'una simfonia establerta, és a dir la interpretació i la dissecció d'un període de temps i uns fets concrets de la vida de Carles I que qüestionen la veracitat d'altres personatges, les seves ubicacions, relacions, accions i fets. A partir d'aquí, se'ns pot arribar a obrir una nova porta i un nou paradigma que condueixi a revisar i a qüestionar encara més profundament un període que és encetat per una nova dinastia, la qual, fins ara, ens era presentada amb la unívoca típica i tòpica melodia filocastellana de l'imperi de Carles I. Carles I sense censura és una obra difícil d'assumir, tant per un profà com per un bon coneixedor de la història, perquè fa trontollar, novament, allò establert pels cànons i la doctrina historiogràfica oficials: allò que ha estat assumit per tothom o per la gran majoria de persones interessades.

Ens trobem, doncs, davant una altra de les obres —com tantes d'En Bilbeny?, amb la qual el seu autor s'enfronta intel·lectualment amb els estudis i doctrines historiogràfics consuetudinàriament consolidats. Són unes obres, les seves, que han estat considerades per alguns com a pseudohistòriques i bel·licosos —i per això han estat gairebé proscriïdes—. No ho són. I no ho són perquè no ataquen personalment ningú, i també perquè les tesis dels seus llibres no van armades de presumptuositat o falsejaria historiogràfica. És el contrari: les obres bilbenyanes refuten aquests estudis i aquestes doctrines, per posar-les en evidència i en entredit, sovint carregant-se de raó, malgrat que una sèrie d'historiadors a sou, és a dir lacais abillats de censors/inquisidors, se li han encarat fortament. Precisament un d'aquests, un alliçonador abeurat, va tenir l'atreviment de fer un llibre sobre Jaume I sense cap ni una citació. Vaig quedar estormeiat! Més que historiar podríem dir que va plagiar.

D'altra banda, no entenc com no són atacats els treballs i llibres sobre mites, folklore, religió i cultura popular —prou simptomàtics i reveladors— d'En Bilbeny. Només ho són els llibres que tenen a veure amb la història hispànica. Bé, si que ho entenc: per conveniència i interessos espuris, perquè aquesta gent quan inquireix, no fa història, fa política ideològica.

Perquè En Jordi Bilbeny, tot i la lleugera sorna que gasta i la vestimenta que porta —un tant xavacana, feta a partir de camises llampants que poden despistar a més d'un— és, en la seva profunditat i rere l'escenari, un estudiós seriós, que quan es tanca a la seva biblioteca no para. És dur, metòdic, escrupolós i profund, i amb aquest tarannà arriba on pocs arriben: a unes interpretacions, conclusions i a una clarividència escandalosament i transparentment enraonades i documentades. Quan En Bilbeny veu que els esdeveniments, les dates i els personatges històrics no quadren o no encaixen, engega la maquinària. En Jordi Bilbeny ho té tot en compte, no rebutja cap dada, cap nom, cap iconografia. Ho agafa tot, ho compara, ho analitza. És un investigador minuciós, no deixa res a banda. Tot li serveix, ho esporga tot. És així com arriba a interpretacions i conclusions que sorprenen el gran públic. Segueix i ressegueix pistes amb olfacte finíssim, quasi caní. El que mai no fa són salts mortals ni giragonses. Acara els documents, els estudia a fons, els contextualitza, els trasllada a l'escenografia que pertoca i en treu unes conclusions, que no són més que les seves legítimes conclusions. L'estudi i el revisionisme que practica sobre les fonts secundàries fan que trobi indicis i fets tergiversats, indicis i fets que, com diríem vulgarment, fan olor de socarrim: papers censurats, alterats i sovint perversament trucats. I és que la manipulació historiogràfica i la censura ja van ser abordades per ell mateix en la seva necessària i imprescindible obra *Inquisició i Decadència*.

En Bilbeny, el que fa, el que intenta —i de fet ho aconsegueix— és airejar el relat de les cròniques oficials, popularment i forçadament difoses des de fa anys i panys dins l'imaginari col·lectiu. Els seus coneixements i la seva “deformació” professional el fan anar a contracorrent, no per despit ni per caprici, sinó perquè les troballes, les divergències i les contradiccions escrutades l'hi obliguen. I això tampoc ho fa per gust ni per despit, sinó per convicció, en adonar-se que

el relat històric és això: un relat. I com tot relat tendeix naturalment o malvadament a ser tergiversat, a ser tergiversada la veritat per la falsedat, la qual, en general, penja d'un fil. I el que fa i ha fet sempre En Bilbeny és avançar contínuament amb aquesta possibilitat. S'ha pres aquesta prevenció. Una prevenció que l'ha portat a desllorigar o aproximar-se a autèntics enigmes històrics —a hores d'ara ja prou coneguts— d'abast nacional i internacional.

En Bilbeny simplement mostra, denúncia, divulga, però mai no obliga. Convida a obrir els ulls, a no deixar-se ensarronar a la primera llambregada. En definitiva, En Jordi Bilbeny, contra la pensa d'alguns desinformats, no és un venedor de fums, ni un farsant, ni un estafador, i molt manco un provocador. Les seves tesis no van contra ningú, ni contra res, simplement van a favor de la història, van a la recerca dels fets, de la veritat o, si més no, a l'intent d'apropar-s'hi. I és que, a banda de moltes altres coses, En Bilbeny és un gran amant de la música i, com fan els intèrprets musicals que interpreten una partitura, ell també interpreta una partitura: una partitura en forma de documents històrics, com tants d'altres historiadors fan. I quan això passa, que és sempre, ningú no s'estira els cabells. I és que En Bilbeny no és boig, no es llença al buit. Quan En Bilbeny exposa una teoria no l'amolla a l'atzar ni deliberadament antea. En Bilbeny ja s'ha guardat prou de tenir indicis suficientment fonamentats per a publicar-los, i sovint, sap més que no explica. Però, és clar, a cops es troba, com molts, amb murs o amb traves: els documents no hi són, han desaparegut, els han furtat o fins i tot manipulats. Ha passat amb aquell o aquells documents clau, definitivament clarificadors i teòricament fefaents.

Per En Jordi Bilbeny hauria estat un camí més planer fer història com la fan la gran majoria dels mortals; és a dir, agafar les dades i relatar el fil cronològic tal qual, sense cap prevenció, alerta o posició advertidora d'una possible manipulació documental, o sense una posició fortament crítica sobre les fonts històriques. De fet, no som prou conscients dels desgast i l'extenuació que comporta analitzar, aprofundir i comparar les diverses versions documentals a fi de trobar nous viarans i, alhora, batre's amb postulats historiogràfics repetits in saecula saeculorum, que sovint hem vist esfilagarsar-se com aitals contes de fades. Si En Jordi Bilbeny hagués fet el que molts fan, hauria tingut una vida més assossegada, més complaent, i no hauria patit tantes traves com ha patit. Però ell construeix uns treballs i uns postulats a contracorrent, els quals ha defensat a tota esdevinença i que ha intentat divulgar i popularitzar amb immens coratge i sempre a benefici del coneixement i gaudi del comú, malgrat les múltiples dificultats.

I és que, en qualsevol país normal, en qualsevol país sanament establert i culturalment lliure d'autoodi, les obres de mestre Bilbeny serien admirades i reconegudes. I sobretot quan es tracta d'un estudiós que s'hi ha deixat la pell, que ha obert horitzons i ha romput esquemes. Llàstima que l'al·legoria de la caverna de Plató no hagi fet forat, cosa que demostra que no hem après res. I és que, la dissensió i la crítica historiogràfica es paga cara, com en tants altres camps o en la vida mateixa. De tot plegat, me'n ve una sensació de buidor que em deixa gelat. No veig reconegut a casa nostra el seu immens esforç intel·lectual.

Arribats a aquest punt, cal dir que aquests quatre mots no són un panegíric, baldament puguin semblar-ho. Aquesta no era la pretensió, tot i que ben pensat, ja seria hora de revisar la seva vasta obra i adonar-se de la dimensió i immensa aportació que ell ha fet a la història i a l'orgull de país. El que ha aconseguit En Jordi Bilbeny és marcar l'agenda historiogràfica a casa nostra, cosa que no ha agradat a segons quin reducte apuntalador de l'estatus polític, acadèmic i mediàtic, els quals han menyspreat tot l'aval personal i professional de l'arenycenc, que és fora de dubte, i els molts anys de recerca acumulats —només amb la recerca i defensa dels orígens d'En Colom—, ja n'haurien de tenir-ne prou. Aquests quatre irritats no han digerit la gran vàlua que representa la feinada duta a terme pel nostre home. En lloc de quedar-se, per exemple, amb el 99% de les proves a favor de la tesi catalana d'en Colom —que per altra banda, és a Catalunya on trobem els personatges i passa gairebé tot—, es queden amb l'1% de qüestionabilitat, amb l'única i retòrica referència històrica de si era viu en tal o altre any. De la resta ni un mot, i d'això, ells en diuen ciència. Deu ser la nova ciència probabilística que ara se'ns escapa.

Així, doncs, abans de jutjar, cal llegir. Com sempre s'ha fet. En aquesta nova publicació d'En Bilbeny no hi ha jocs de mans. L'erudició i la gosadia fonamentada fan del personatge Carles I una controlada mixtura explosiva. Llegiu el llibre. No és fàcil de llegir-lo, però feu-ho. Serà llavors quan podran començar a brollar de dins vostre noves concepcions i a obrir noves perspectives sobre la vida de l'Emperador. No deixeu de ser crítics, no deixeu de dubtar, però tampoc vos deixeu entabanar per cap tesi. Feis com Tomàs apòstol: no cregueu el que us diguin. Qüestioneu. Comproveu per vosaltres mateixos, extraieu les vostres conclusions. En Bilbeny intenta demostrar. No dogmatitza, exposa i el que exposa ho divulga. Els qui ho vulguin incorporar, bé, i els qui no, també. Cascú del seu plat en farà sopes.

Serà llavors quan, els qui vulguin criticar aquesta obra imprescindible i única que gira a l'entorn d'aquest personatge tan mític com Carles I i a l'entorn de la nova visió historiogràfica que l'autor hi desplega sobre ell, seran lliures d'assentir o divergir. O les dues posicions alhora. De fet, ho entenc perfectament. A tots ens ha passat. És fàcil deixar-se emportar a les primeres de canvi pel doll de predicaments historiogràfics i agenollar-se quasi religiosament davant d'aquells, tot esdevenint un lector passiu que engoleix i digereix sense qüestionar res. De la mateixa manera, no cal

combregar amb rodes de molí en tot.

Així, desitjo els millors dels auguris per a aquesta sèrie de detonacions controlades que és aquest novell llibre d'En Bilbeny —detonacions que apropen físicament i geogràficament Carles I a la nostra terra—. Espero que siguin el preludi d'una nova seqüència de descobriments que ens ajudin a aproximar-nos encara més als fets reals i a la veritat d'aquest personatge. Perquè, al cap i a la fi, historiar no és més que una continua revisió dels fets. I aquest darrer llibre d'En Bilbeny també ho fa. Com sempre.

Miquel Ques